

Programma PS 2023 Flevoland

Groene Groei in een Veerkrachtige
Provincie

D66 Verkiezingsprogramma Provinciale Staten Flevoland 2023

D66
flevoland

Inhoudsopgave

GROENE GROEI : Een Veerkrachtige Provincie	03
Groene groei met het sociaalliberale gedachtengoed als uitgangspunt	
Wat we nu doen, moet ook goed zijn voor later	
Versterken van gemeentelijke eigenheid	
Ruimte maken voor groene groei	
Samenhang als kans zien voor de grote opgaven	
Brede welvaart versterken	
Bereikbaarheid als voorwaarde voor buiten stedelijke groei	
Multifunctioneel ruimtegebruik als vertrekpunt nemen bij ontwikkelingen	
We willen leren van onze jeugd	
Radicaal denken en gematigd handelen	
ECONOMIE : Kansen Grijpen door Combineren en Innoveren	06
Geen taboe op ruimtegebruik: we onderzoeken en innoveren	
Digitaliseren met wensen en grenzen	
Samen een sterke regio, door als gemeenten te mogen verschillen	
MKB als krachtige motor voor circulaire economie	
Circulaire (V)MBO-, HBO-opleidingen en universitaire campus	
Voorbij de horizon innoveren	
Weg, water en lucht: ideale mix voor bereikbaarheid	
MAATSCHAPPIJ : Doorbouwen aan een Krachtige Samenleving	09
Bouwen aan een vitale en gezonde samenleving	
Bouwen aan en herstel van onze culturele en creatieve samenleving	
Lerende samenleving: tegengaan laaggeletterdheid en cultuureducatie	
Zorgzame samenleving: plek voor GGZ en tegengaan (energie)armoede	
DUURZAAMHEID : Energiepositief en Klimaatbestendig	11
Klimaatdoelen: nummer 1 energieneutraal	
Provincie ondersteunt. Iedereen gaat verduurzamen	
Zonne-energie: Geen dak zonder panelen	
Koploper in micro-grids en energieopslag	
BUITENRUIMTE : De Natuurlijke Omgeving	13
Natuurbehoud en herstel samen uitvinden	
Landbouw en Visserij: schaalverkleining en biologisch	
POLITIEK : Samenwerken, Besturen en EU	15
Burgerberaad	
Democratische vernieuwing	
Inwoners maken profiel CDK	
Europese kansen benutten	

Groene Groei in een Veerkrachtige Provincie

Groene Groei met het sociaalliberale gedachtegoed als uitgangspunt

D66 wil ervoor zorgen dat de **provincie stuurt en meestuurt waar er ruimte of behoefte is**, met het sociaalliberale gedachtegoed als uitgangspunt. Dat betekent dat D66 staat voor:

- Vertrouwen op de eigen kracht van mensen
- Internationaal denken en handelen
- Het belonen van prestaties en het delen van welvaart
- Streven naar een duurzame en harmonieuze samenleving
- Koesteren van grondrechten en gedeelde waarden

Voor D66 Flevoland voegen we daar de volgende uitgangspunten aan toe:

1. Wat we nu doen moet ook goed zijn voor later
2. Versterken van gemeentelijke eigenheid
3. Ruimte maken voor groene groei
4. Samenhang als kans zien voor de grote opgaven
5. Brede welvaart versterken
6. Bereikbaarheid als voorwaarde voor buitenstedelijke groei
7. Multifunctioneel ruimtegebruik als vertrekpunt nemen bij ontwikkelingen
8. We willen leren van onze jeugd
9. Radicaal denken en gematigd handelen

Deze uitgangspunten vormen de kern van waar D66 Flevoland zich de komende jaren voor gaat inzetten. Ons doel is om van Flevoland de provincie te maken waar landbouw, natuur, wonen én bereikbaarheid hand in hand gaan. Om zo een groene en duurzame toekomst voor onze kinderen achter te laten. We zien de grote opgaven als een kans om een voorbeeld te zijn in Nederland en zelfs voor de wereld. Flevoland kan in onze ogen hét voorbeeld zijn in de wereld, waar een circulaire groei-economie wordt gecombineerd met een sterke sociale samenleving.

1. Wat we nu doen moet ook goed zijn voor later

De provincie geeft richting aan waar we over 30 jaar willen staan. We willen richting geven aan het benutten van de ruimte. En mede vormgeven aan de urgente, landelijke opgaven op het gebied van wonen en stikstof. De kern van onze visie is, dat het publieke voorzieningenniveau in Flevoland moet meegroeien met de bevolkingsgroei en de groei van onze regionale economie. En we willen dat deze groei groen is, kortom: **Wat we nu doen moet ook goed zijn voor later.**

2. Versterken van gemeentelijke eigenheid

D66 Flevoland wil de zes gemeenten van onze provincie aansporen en helpen om op basis van hun eigenheid de provincie als geheel krachtiger en veerkrachtiger te maken. Bewoners in alle gemeenten gaan daarvan de vruchten plukken. Nadrukkelijk wil D66 Flevoland zorgen voor **ruimte en respect voor de “gemeentelijke eigenheid”**. Onze gemeenten zijn immers verschillend en hebben allemaal hun eigen kracht. Inwoners hebben

niet voor niets voor hun woongemeente gekozen. Wel willen we zoeken naar **bundeling van gemeentelijke diversiteit, om de provincie Flevoland krachtig te positioneren in Nederland** om zo een voorbeeld te kunnen zijn op wereldniveau. Wij willen dat de provincie organisaties binnen gemeenten met gemeenschappelijke belangen met elkaar in contact brengt om regionaal samen te werken.

3. Ruimte maken voor groene groei

D66 vindt dat de provincie meer van zich mag laten horen in Nederland en na een halve eeuw van pionierswerk een duidelijke eigen richting kiest in Nederland. Onze polders hebben veel potentie. Er is letterlijk en figuurlijk ruimte. En dat is een schaars goed in Nederland. Wij hebben ruimte voor economische en maatschappelijke groei van alle inwoners. Bijvoorbeeld **ruimte voor goed wonen, duurzame landbouw, innovaties, cultuur, jeugd en educatie en betrokkenheid van inwoners bij de politiek**. D66 vindt dat er voldoende ruimte is voor groene (door)groei in Flevoland: zowel in kwaliteit als kwantiteit.

4. Samenhang als kans zien voor de grote opgaven

De komende vier jaar ziet D66 bij uitstek een rol voor de provincie waar het gaat over **de samenhang tussen de woningbouwopgave, stikstofopgave en klimaatopgave**. Deze grote opgaven vragen om een samenhangende strategie, met een duidelijke stip op de horizon. Voor D66 is deze duidelijk: een volledig circulaire economie in 2050. Ergo: we verbruiken als mens geen grondstoffen meer die niet opnieuw kunnen worden ingezet voor productie of hergebruik.

5. Brede welvaart versterken

D66 ziet daarom de grote samenhangende thema's als kans voor onze provincie. Wij willen brede welvaart versterken en zien kansen voor nieuwe economische ontwikkelingen. Bijvoorbeeld om onze eigen energie op te wekken. Goed overheidsbeleid moet ervoor **zorgdragen dat iedereen meedeelt in deze kansen** en dat er voldoende aandacht en geld is voor de versterking van het sociale domein: cultuur, onderwijs en zorg.

6. Bereikbaarheid als voorwaarde voor buitenstedelijke groei

D66 wil duidelijke en ambitieuze kaders voor mobiliteit. Naast een aantrekkelijke woonomgeving willen we onze voorzieningen voor infrastructuur gelijke tred laten houden met het groeiende aantal inwoners. We benutten slimme nieuwe vormen van openbaar vervoer en **deelmobiliteit** zodat in zowel stedelijk als landelijk gebied inwoners van Flevoland volwaardig deel kunnen nemen aan de samenleving.. Ook stimuleren we lopen én fietsen. D66 zet zich daarom in voor veel meer gratis P&R parkeergelegenheid bij de bestaande treinstations (o.a. Almere Buiten, Almere Centrum en Lelystad) en bij knooppunten zoals de N50 en de ontsluiting bij Nijkerk. Ook zet D66 zich in voor het waar mogelijk benutten van thuiswerken en een goede ontsluiting van Flevoland. D66 is voorstander van alle grote OV-projecten: de Lelylijn, de IJmeerlijn en een sneltrein naar Utrecht. Het hoofddoel is om OV en deelmobiliteit te versterken in Flevoland. **Liever meer spoor, dan een bredere snelweg.**

7. Multifunctioneel ruimtegebruik als vertrekpunt nemen bij ontwikkelingen

D66 wil het mono gebruik van ruimte verbreden naar multifunctioneel gebruik. Huidige bestemmingsplannen zijn nu vaak star. Er moet bijvoorbeeld worden gekozen voor OF landbouw OF wonen OF recreatie OF bedrijfshuisvesting. D66 wil zich hard maken voor **mengvormen; wonen in en op water en in het bos; wonen in de natuur en in de velden**. Dat kan natuur of bos zijn die er nu nog niet is, maar wordt toegevoegd zodat deze zich over 10, 20 of 30 jaar wel heeft gevormd. We willen daarvoor **landbouw, natuur en wonen in**

samenhang bekijken en slimmer en ruimtelijker combineren: dat noemen we multifunctioneel ruimtegebruik. Daarvoor zoeken we hulp en advies van inwoners en ondernemers die de transitie willen omarmen en aanpakken. Geleidelijke overgangen tussen wonen, landbouw en natuur zijn ook goed voor de biodiversiteit. Voor de landbouwtransitie hebben we zowel ervaren boeren als meer nieuwe boeren nodig: D66 Flevoland belooft de boeren meerjarig bij te staan in hun verandering, maar het roer moet om. Als het kan, dan kan het hier in onze provincie. We zoeken samen een nieuwe (ecologische) balans.

8. We willen leren van onze jeugd

We kunnen leren van onze jeugd. D66 wil **100 jongeren vragen mee te doen in een jongerenberaad** om mee te denken over de samenhang van grote vraagstukken. We maken ons zorgen over onze jeugd. Niet alleen over de achterstanden bij jeugdzorg, maar ook over het te weinig betrekken van jongeren bij een krachtige samenleving, hun toekomstige samenleving. We ondersteunen gemeenten bij het werken aan de toekomst van de jeugd. Onder andere door de samenhang van onderwijs, sport, bedrijfsleven, wonen en cultuur te versterken.

9. Radicaal denken en gematigd handelen

We **maken de grote vraagstukken tot de kansen** voor onze provincie. Dat biedt ruimte aan innovatieve oplossingen waarvoor samenhang de basis vormt. D66 Flevoland ziet dat de provincie uitermate geschikt is voor deze ambitieuze plannen. Zo komen we door radicaal te denken, tot gematigd handelen. Hierdoor wordt onze provincie voor iedereen mooier en beter op de lange termijn. **Maar daarvoor zijn nu wel harde keuzes nodig. Keuzes die leiden tot doorbraken en verandering.** D66 wil graag de groene en sociale randen van het maakbare en het haalbare opzoeken. Want we geloven dat we op die manier samen een weg zullen vinden uit de huidige vraagstukken. De weg terug naar het midden!

Waar staat D66 Flevoland voor? Een paar concrete voorbeelden:

- **Het verbinden van het stedelijke en landelijke gebied.** We willen huidige stukken landbouwgrond voor grootschalige akkerbouw en veeteelt - samen met gevestigde en startende boeren - verbeteren door schaalverkleining en intensivering met biologische kringloop- en stadslandbouw. Dat doen we door ruimte te geven aan duurzaam wonen in lage dichtheden (max. 20 woningen per ha) en door tegelijkertijd boeren langjarig (tot 7 jaar) te helpen met de verandering van hun verdienmodel.
- Het bevorderen van een doorgroei naar een **sterke, duurzame en innovatieve provincie.**
- Het geven van veel aandacht aan **cultuureducatie en niet-schoolse educatie.**
- De beleving van en **toegang tot de natuur en publiek en particulier groen vergroten** door meer openbare wandel- en fietspaden toe te voegen.
- **Zuinig zijn op onze bodem en ons water** door lange termijn aanpassing aan een warmer klimaat en behoud en verbeteren van bodem- en waterkwaliteit.

Economie : Kansen Grijpen door Combineren en Innoveren

(wonen, werken en mobiliteit)

Inleiding: Kansen grijpen door combineren en innoveren

In Flevoland is het goed wonen, werken en leven. We zijn aanpakkers en doorpakkers, we denken in mogelijkheden en benutten kansen. Dat hoort bij de geschiedenis van onze provincie. Met onze inwoners, ondernemers en partners bouwen we aan de toekomst van Flevoland. D66 Flevoland gaat bijdragen aan het oplossen van de woonopgave. We doen dat integraal en in samenhang met bijbehorende werkgelegenheid, bereikbaarheid en voorzieningen, met oog voor de eigenheid van de verschillende regio's en gemeenten binnen de provincie. We doen dat door innovatief te kijken naar ruimtegebruik.

We zorgen dat niet alleen de lucratiefste doelgroepen worden bediend en dat de (toekomstige) bewoners kansen krijgen die passen bij hun wensen. Denk aan meer collectief opdrachtgeverschap, meer diversiteit binnen wijken en nieuwe woonvormen als knarrenhofjes en tiny houses. Denk ook aan gemengd gebruik; vakantiewonen in de natuur, afgewisseld met vaste woonlocaties.

Flevoland is immers klaar, maar nooit af. Dat kan ook bijna niet met zo'n jonge provincie. We moeten daarom blijven bouwen aan een kwalitatief goede leefomgeving met voldoende woningen voor iedereen, voldoende werk en een goede bereikbaarheid. Dit doen we duurzaam, circulair en met oog voor maatschappelijke ontwikkelingen.

EC1: Geen taboe op ruimtegebruik: we onderzoeken en innoveren

EC2: Digitaliseren met wensen en grenzen

EC3: Samen een sterke regio door als gemeenten te mogen verschillen

EC4: MKB als krachtige motor voor circulaire economie

EC5: Circulaire (V)MBO-, HBO-opleidingen en universitaire campus

EC6: Voorbij de horizon innoveren

EC7: Weg, water en lucht: ideale mix voor bereikbaarheid

EC1: Geen taboe op ruimtegebruik: we onderzoeken en innoveren wonen

D66 zet in op een substantiële bijdrage van de provincie aan woningbouw, met oog voor iedereen die een dak boven zijn hoofd nodig heeft. Wel willen we deze opgave koppelen aan bijbehorende voorzieningen. Ook hoort daarbij het veranderen van – eerder bepaalde – bestemmingen en bouwen in de hoogte: de inzet van landbouwgrond kan niet langer taboe zijn. Zo wordt bijgedragen aan de landelijke bouwopgave én kan Flevoland aantrekkelijker worden voor de eigen inwoners.

Gedifferentieerd woningbeleid

We zetten in op gedifferentieerd woonbeleid, met extra aandacht voor (jonge) starters, ouderen en alleenstaanden. We zetten in op unieke woonmilieus, zoals wijken aan de kust, parkwonen in het bos, groene zelfvoorzienende wijken en het kunnen experimenteren met nieuwe vormen van biobased, levensbestendige woningen en prefab bouwen. We stimuleren houtbouw om Flevoland op de kaart te zetten als vooruitstrevende woonprovincie.

Hierbij staat voorop dat wordt gekeken naar de behoeften van onze eigen inwoners in samenhang met de mogelijkheden om onze steden en dorpen aantrekkelijk te maken voor iedereen, ook Nederlandse en andere nieuwkomers van buitenaf. Daarbij moet er ook aandacht zijn voor het voorzieningenniveau in met name de Flevolandse dorpen. De prioriteit voor D66 ligt bij het creëren van meer betaalbare woningen voor starters. Zonder starters en jongeren gaat de leefbaarheid en de toekomst van onze provincie achteruit.

EC2: Digitaliseren met wensen en grenzen

Digitalisering bepaalt onze samenleving meer dan ooit. Door digitalisering kunnen we vrijer zijn in waar en hoe we leven en werken. Waar we eerder vooral kansen zagen, zien we nu ook de grenzen. Digitale transformatie is onmisbaar om bijvoorbeeld de klimaatopgave te realiseren. Ook is een snelle digitale transformatie van het bedrijfsleven een absolute voorwaarde voor een slagvaardige en wendbare economie. Digitalisering is daarom niet iets dat je 'erbij doet'. D66 Flevoland zet zich in voor het aanwijzen van een collegelid met als kerntaak digitalisering en techniek. Om de kansen te pakken, maar ook de digitale grenzen te zien en te bewaken.

EC3: Samen een sterke regio door als gemeenten te mogen verschillen

Per gemeente bestaan er verschillende prioriteiten. In onze buitengebieden is dat agrarische innovatie, o.a. biologische landbouw (Zeewolde, Lelystad, Dronten, NOP). Rondom Zeewolde is er ruimte voor de verdere ontwikkeling als logistiek cluster en voor recreatie. Almere ontwikkelt zich meer als dienstencentrum en onderwijsstad. Lelystad is de stad van de nieuwe natuur, met toerisme en hoogwaardig wonen in het groen. In Dronten zien we versterking van het toerisme en recreatie. Visserij op Urk blijft en gaat duurzaam kansen pakken. In de Noordoostpolder is de belangrijke MITC in ontwikkeling. Hier is ruimte voor een living lab op wijkniveau met geïntegreerde toepassingen op het gebied van landbouw, wonen, duurzaamheid, energieopwekking en mobiliteit. We jagen als provincie deze eigenheid aan door ze te versterken en bij te dragen aan mogelijkheden.

EC4: MKB als krachtige motor voor circulaire economie

Met de groei van Flevoland is de balans tussen ruimte voor wonen en werken belangrijker dan ooit. We kunnen niet volstaan met alleen het toevoegen van woningen. Werk en kansen voor het MKB en het beroepsonderwijs zijn daarbij belangrijk voor een succesvolle provincie. D66 zet zich in voor een circulaire en duurzame economie in Flevoland. Hiervoor benutten we de kracht van Flevoland en steunen we ondernemers en het onderwijs die hieraan willen bijdragen.

We bieden daarom extra ruimte aan nieuwe bedrijven en de groei van bestaande bedrijven, waarbij klimaat- en milieuvriendelijk ondernemen de leidraad is. Dit doen we onder meer door het bieden van goede digitale verbindingen en het beperken van de regellast. En door het opleiden van onze jeugd in kansrijke beroepen vanuit onderwijs dat oog heeft voor circulair ondernemen.

EC5 Circulaire (V)MBO-, HBO-opleidingen en een universitaire campus

D66 Flevoland gaat het beroepsonderwijs versterken voor een aantrekkelijke en dynamische regionale arbeidsmarkt. D66 wil dat de provincie zich inzet om nieuwe beroepsopleidingen toe te voegen aan de provincie, waarbij zo mogelijk aansluiting wordt gezocht bij de kracht van Flevoland. Wij denken vooral aan het belang van goed (V)MBO onderwijs en de verbinding van het onderwijs met het bedrijfsleven, waar onze jonge vakmensen nodig zijn. D66 Flevoland vindt het ook de overweging waard om een vestiging – een campus – van een bestaande universiteit in de provincie te starten. Zo kan bijvoorbeeld de 'Circulaire life sciences and urban studies' starten in Flevoland.

EC6: Voorbij de horizon innoveren

We staan als maatschappij voor enkele enorme transitieën. Innovatie is essentieel en biedt grote kansen voor de ontwikkeling van Flevoland. Innovatie krijgt wat D66 Flevoland betreft dan ook ruim baan. Flevoland scoort steeds beter op het gebied van innovatie en heeft veel nieuwe en innovatieve bedrijven waar we trots op mogen zijn, in het bijzonder op de terreinen van agro (incl. visserij), circulaire bouw en materialen, de dienstensector en mobiliteit.

D66 gaat dus verder met de ontwikkeling van Horizon Flevoland, waarbij start-ups en scale ups worden ondersteund. Hierbij wordt slim gebruikt gemaakt van bestaande en te ontwikkelen clusters, zoals het Praktijk InnovatieCentrum Circulaire Economie in Almere, de sterke landbouw- en visserijsector en het MITC in de Noordoostpolder. En breidt dit uit met een innovatieteam bestaande uit het bedrijfsleven en het onderwijs.

EC7: Weg, water en lucht: ideale mix voor bereikbaarheid

Bereikbare en bruisende steden en dorpen

Voor D66 moet groei van onze Flevolandse gemeenten hand in hand gaan met de ontwikkeling van goede verbindingen. Denk aan de IJmeerlijn voor Almere en de Lelylijn naar Emmeloord en verder. D66 Flevoland gaat zich hier richting de nationale politiek hard voor maken. Net als voor een betere bereikbaarheid van Zeewolde, Dronten en Swifterbant. Wij willen ons sterk maken voor het veiliger maken van de N50 Ramspolbrug richting Zwolle.

Openbaar vervoer

D66 vindt dat openbaar vervoer voor zoveel mogelijk mensen toegankelijk en bereikbaar moet zijn. Voor D66 is goed openbaar vervoer onmisbaar in een mobiele, duurzame samenleving. D66 zet zich daarom in voor frequent openbaar vervoer op drukke trajecten, meer maatwerk op rustige trajecten en goede bereikbaarheid van NS-stations per auto, bus en fiets. De verbinding met Utrecht bijvoorbeeld moet echt beter. Om de bereikbaarheid te vergroten, ook in de nacht, pleit D66 voor een nachttrein van Schiphol of Amsterdam via Almere, Lelystad én Dronten naar Zwolle en Groningen.

Smart mobility

D66 ziet veel kansen voor Smart Mobility, bijvoorbeeld om de druk op het wegennet te verkleinen, beter te spreiden of de parkeerdruk te beperken. D66 zet zich daarom in om samenwerking aan te gaan met onder andere werkgevers om het spreiden en mijden van files te stimuleren, bijvoorbeeld door de kansen om thuis te werken beter te benutten. We willen inzetten op deelmobiliteit en autoluwe wijken ontwikkelen. We willen Smart Mobility actief inzetten voor de opgaven in de bereikbaarheid en de betaalbaarheid hiervan.

Luchthaven Lelystad

Lelystad Airport is een onderwerp dat ons als Flevoland verdeelt. We zien de huidige economische kansen, maar vooral ook de toekomstige kansen voor het ontwikkelen van duurzame luchtvaart, zoals elektrisch vliegen of vliegen op waterstof. We zien het overnemen van vluchten van Schiphol als een kans voor Nederland door bij te dragen aan een gezamenlijke landelijke opgave voor het behoud van onze economische positie. Kansen die ook bijdragen aan de leefbaarheid in de rest van Nederland. Bij ons hebben maar een beperkt aantal huishoudens overlast van het vliegen, in veel mindere mate dan de huishoudens onder de polderbaan van Schiphol. We zijn tegen nachtoperaties en vrachtluchten.

D66 is niet voor ongebreidelde groei van de luchtvaartsector en ziet graag verduurzaming op dit gebied. De impact van vliegverkeer op het milieu en de directe leefomgeving moet zoveel mogelijk beperkt worden. Maar de impact verdeelt onze provincie in voor- en tegenstanders. Het vliegveld verdeelt onze leden. Er zijn afdelingen die voor zijn en er zijn er die tegen zijn. We moeten daarin als D66 Flevoland op zoek naar een balans en we moeten een eigen keuze maken. Gezien de mondiale schaal van het vliegverkeer, ziet D66 Flevoland hierin een belangrijke rol weggelegd voor de Rijksoverheid en samenwerking in Europa en voor goede gesprekken over het vinden van onze positie in het provinciaal bestuur met betrekking tot dit onderwerp. We willen vooral in gesprek blijven. Met elkaar en met de rest van het land.

Maatschappij : Doorbouwen aan een Krachtige Samenleving

(cultuur, educatie, zorg, sport)

Inleiding: Doorbouwen aan een krachtige samenleving

Er gaat gebouwd worden in Flevoland. De komende periode hebben we een bouwtaak van 100.000 woningen, met als gevolg een forse groei van het aantal Flevolandse inwoners. Dat betekent dat er vooral voortvarend gebouwd moet worden aan onze samenleving, zodat het voor onze inwoners aantrekkelijk is en blijft om in Flevoland te wonen. Een gezonde samenleving, een sociale samenleving, een mondig samenleving, een tolerante samenleving, een culturele samenleving, een sportieve samenleving, dat zijn onze wensen. D66 Flevoland vindt dat deze ontwikkelingen gelijke tred moeten houden met de groei van het aantal inwoners en wil hier vol op inzetten.

MIJ1: Bouwen aan een vitale en gezonde samenleving

MIJ2: Bouwen aan en herstel van onze culturele en creatieve samenleving

Mij3: Lerende samenleving: tegengaan laaggeletterdheid en cultuureducatie

Mij 4: Zorgzame samenleving: plek voor GGZ en tegengaan (energie)armoede

MIJ1: Bouwen aan een vitale en gezonde samenleving

Voor een gezonde samenleving is sport en bewegen cruciaal. In 2023 loopt de huidige sportnota af. D66 wil met zo veel mogelijk partners (o.a. gemeenten, sportorganisaties, organisaties op het terrein van gezondheid) werken aan een nieuwe en ambitieuze **sportnota** met concrete doelstellingen en acties. Niet alleen het ondersteunen van grote **sportevenementen**, maar ook veel aandacht voor sport en bewegen **dicht bij huis**. Tegelijkertijd hecht D66 er aan het **sporten in de buitenruimte** te stimuleren. Niet alleen sport en bewegen draagt bij aan een gezonde en vitale samenleving. Ook deelname aan culturele uitingen kan van doorslaggevende betekenis zijn waardoor mensen zich gezond en vitaal voelen. Daarom wil D66 Flevoland zich de komende periode inspannen om **cultuurparticipatie** nog meer te stimuleren en te ondersteunen. Nieuw is dat D66 kunst en cultuur als middel in wil zetten om het welzijn van vele groepen inwoners te verbeteren. We denken daarbij o.a. aan het benutten van talenten van langdurig werklozen als kans om weer actief te worden in de maatschappij.

MIJ2: Bouwen aan en herstel van onze culturele en creatieve samenleving

Kunst en cultuur zijn het fundament van onze beschaving. Kunst wordt gemaakt uit innerlijke noodzaak, uit urgentie. Kunst en cultuur zijn bovendien de aanjager voor individuele en maatschappelijke ontwikkeling. Iedereen zou daarom moeten kunnen genieten van een breed aanbod van kunst en cultuur, van opera tot urban, van festivals tot kamermuziek en van museale kunst tot landschapskunst. **Amateurkunst** brengt mensen dicht bij elkaar en verbindt. Het deelnemen aan een culturele activiteit door **jonge kinderen** heeft een zeer positief effect op hun ontwikkeling. D66 wil zich daar sterk voor maken. **Makers** van kunst en cultuur verdienen een betere maatschappelijke positie en meer waardering. Zéker nu de coronacrisis de sector extra kwetsbaar heeft gemaakt. Kunst en cultuur is het cement van de samenleving en geeft identiteit aan een gemeente of regio.

Werken aan een actief kunst- en cultuurbeleid

D66 Flevoland wil dan ook werk maken van een actief kunst- en cultuurbeleid. Speciale aandacht gaat uit naar de realisering van een internationaal aansprekend museum voor moderne kunst in Almere, het verder ontwikkelen van de landschapskunstcollectie in Flevoland en speciale aandacht voor makers van kunst met het vergroten van hun vestigingsmogelijkheden. Ook is D66 een voorstander om het stijlicoon Nagele te ondersteunen.

Mij3: Lerende samenleving: tegengaan laaggeletterdheid en cultuureducatie

D66 vindt als onderwijspartij dat onderwijs alle aandacht verdient. Dat betekent dat wij ons in samenwerking met vele partners zullen inzetten voor innovatie van het onderwijs. Met speciale aandacht voor **digitalisering** en **kunsteducatie**. Niet alleen in het basisonderwijs, maar vooral ook in het **VMBO, MBO en HBO**. Ook de aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt willen we meer verbinden door hernieuwde aandacht voor MBO/HBO. Leren doe je een leven lang. In het kader van zelfredzaamheid en welbevinden vinden we **het terugdringen van laaggeletterdheid, laaggecijferdheid** en ontwikkelen van digitale vaardigheden belangrijk. Daarin spelen de **bibliotheken** een centrale rol. Met een belangrijke opdracht in het kader van **innovatie en educatie**. Dat betekent dat de positie van bibliotheken versterkt moet worden en de samenwerking aangegaan moet worden met andere maatschappelijke organisaties. Daarvoor gaat D66 Flevoland zich de komende 4 jaar inzetten. Naast de komst van een universitaire opleiding zoals eerder beschreven.

Mij 4: Zorgzame samenleving; plek voor GGZ en tegengaan (energie)armoede

Het sociaalliberalisme van D66 staat voor individuele vrijheid, zonder dat mensen aan hun lot worden overgelaten. Dat betekent dat we forse inspanningen moeten doen om zicht te krijgen op die inwoners die het moeilijk hebben. Denk aan (energie)armoede, eenzaamheid, ouderen, onze jeugd en jongeren. Hiervoor is indringende samenwerking nodig met talloze maatschappelijke organisaties. D66 wil zich hard maken om deze samenwerking sterk te verbeteren. Waarbij D66 uitgaat van de **kracht van mensen, maar niemand laat vallen**. D66 Flevoland gaat de transitie van de GGZ ondersteunen, door het versterken van de netwerken van zorg binnen de wijken en buurten. En er zorg voor dragen dat de herhuisvesting van GGZ-patiënten goed wordt verdeeld over verschillende buurten en wijken.

Duurzaamheid: Energiepositief en Klimaatbestendig

(circulariteit, energie, landgebruik, bodemvruchtbaarheid en water; de grote opgaven)

Inleiding: Energiepositief en klimaatbestendig

Het roer moet om. Opwarming van de aarde is een wereldwijd probleem, waar ook onze provincie een belangrijke bijdrage aan de oplossing heeft te leveren. Op Europees en nationaal niveau liggen er plannen om de doelstellingen voor het klimaat te verhogen. D66 wil met Flevoland werken aan die oplossingen en ze niet langer voor ons uitschuiven.

D66 zet zich daarom in voor een energierevolutie. Wij willen dat mensen en bedrijven zoveel mogelijk zelf makkelijk en goedkoop schone energie kunnen opwekken. Bewoners gaan meepraten, meedenken, meedoen en meeprofiten van de schone energie van de toekomst.

D66 streeft naar democratisch provinciaal beleid dat onze samenleving hervormt naar een duurzaam sterke samenleving. Een samenleving die aansluit op de behoeften van het heden, zonder het vermogen van toekomstige generaties in gevaar te brengen om in hun eigen behoeften te voorzien.

DZM1: Klimaatdoelen: nummer 1 energieneutraal

DZM2: Provincie ondersteunt. Iedereen gaat verduurzamen

DZM3: Zonne-energie: Geen dak zonder panelen

DZM4: Koploper in micro-grids en energieopslag

DZM1: Klimaatdoelen: nummer 1 energieneutraal

De klimaatcrisis is één van de grootste uitdagingen van deze tijd. Het beperken van klimaatverandering is urgent en noodzakelijk voor de bescherming van mens, dier, natuur en milieu. Het aanpassen van onze provincie aan deze omstandigheden en bescherming van het milieu zijn de komende jaren zeer belangrijke thema's, vanwege het belang van de gezondheid en het leefklimaat van onze inwoners en het in vol vertrouwen kunnen doorgeven van onze provincie aan volgende generaties. We bouwen verder aan een groene, gezonde, duurzame provincie. **Door de ligging, opzet en beschikbare ruimte van Flevoland heeft onze provincie een goede uitgangspositie om als eerste in Nederland energieneutraal te worden.** We verhogen de klimaatdoelen voor de provincie naar een reductie van 55% in 2030, in lijn met fit-for-55 en de nationale doelstellingen van het huidige kabinet. Hiermee blijft de provincie een koplopersrol vervullen.

DZM2: Provincie ondersteunt. Iedereen gaat verduurzamen

D66 Flevoland gaat voor een provinciaal bestuur dat mensen en bedrijven helpt die investeren in verduurzaming. Hiermee komen de voordelen van verduurzaming - namelijk lagere lasten en comfortabelere huizen - bij de burgers terecht. D66 wil verduurzaming van bestaande bebouwing, met name door isolatie van woningen en zonnepanelen op daken (zie hieronder). Ook willen we particuliere woningeigenaren stimuleren tot verduurzaming.

Warmtetransitie

D66 Flevoland wil dat er voor onze inwoners duidelijkheid komt over de warmtetransitie en over duurzame en toekomstbestendige alternatieven voor de aardgasgestookte cv-ketel. Waarbij vrijheid voor inwoners belangrijker is dan de winst van energieleveranciers. De energievoorziening moet weer lokaal geregeld worden. Voorwaarden zijn onder meer dat de alternatieven voor bewoners betaalbaar zijn, dat er zicht is op duurzame warmte en dat geen enkel bedrijf een monopoliepositie heeft. Tevens is het van belang deze warmtetransitie in nauwe samenspraak met de inwoners vorm te geven.

DZM3: Zonne-energie: Geen dak zonder panelen

D66 is in beginsel niet tegen zonneweides maar wil eerst daken benutten en dan pas onbenutte of onrendabele stukken grond gebruiken voor zonnepanelen. We willen ons voornamelijk richten op het stimuleren en ondersteunen van partijen die willen bijdragen aan de klimaat- en energieopgave door zonnepanelen op daken te plaatsen. Kleinschalig Zon op Dak. Wij willen een effectief beleid vormgeven als het gaat om de verduurzaming van onze energievoorziening. Eén van de belangrijkste doelen is het zoveel mogelijk beperken van de opwarming van de aarde. De emissie van koolstofdioxide door het verbranden van fossiele brandstoffen moet sterk worden teruggedrongen. Dit kan door energie te besparen en hernieuwbare energiebronnen in te zetten. Een bijkomend voordeel is dat het de luchtkwaliteit verbetert.

DZM4: Koploper in micro-grids en energieopslag

Het is belangrijk om nu al na te gaan denken over energieopslag. De ambitie die de provincie heeft om hier koploper in te zijn, wil D66 doorzetten en versterken. D66 Flevoland is voor een integrale aanpak van klimaat, energie, circulariteit, gezondheid en inclusiviteit. Het belangenverschil van de eigenaar/ ondernemer / belegger en de eigenlijke bewoner /gebruiker vraagt om nieuwe oplossingen en wederzijdse bevoegdheden om belangenverschillen te verkleinen en te voorkomen. Hiervoor gaan we een denktank oprichten met bewoners, bedrijven en beleggers om tot nieuwe innovatieve constructies te komen.

Hergebruik en effectieve inzet van materialen en producten helpen maatschappelijke kosten te verlagen. Duurzame innovaties geven zo ook financiële prikkels aan bijvoorbeeld ontwikkelaars en corporaties. De prestaties volgend uit de klimaatdoelstellingen - zoals de klimaatafspraken en de VN Sustainable Development Goals (SDG's) waaraan ook Nederland zich heeft gecommitteerd - zijn hierbij een mooie leidraad.

Buitenruimte: De Natuurlijke Omgeving

(natuur, water en bodem, landbouw en stikstof)

Inleiding: De natuurlijke omgeving

Onze natuur is er slecht aan toe. De waterkwaliteit gaat hard achteruit, de bodemkwaliteit laat te wensen over en de opwarming van de aarde gaat alleen maar door. Hier niets aan doen gaat grote gevolgen hebben, met name voor de toekomstige generaties. We hebben te lang op te grote voet geleefd. Alle sectoren - zowel de industriële sector, de agrarische sector als huishoudens - hebben nu een belangrijke verantwoordelijkheid om de uitdagingen met voortvarendheid en durf aan te pakken.

We – en daarmee bedoelen we iedereen - moeten overal zorg gaan dragen voor de natuur. Dat wil zeggen ook buiten de beschermde gebieden; in en om dorpen en steden en in het landelijk gebied. D66 gaat voor het verbinden van natuurherstel met andere maatschappelijke opgaven als woningbouw, klimaat en energie en verduurzaming van de landbouw. Natuurbehoud en natuurherstel moeten hoog op de politieke agenda. Daarbij moet de focus van het natuurbeleid verbreed worden.

De agrarische sector staat op de rand van zeer grote en radicale veranderingen. Boeren moeten geholpen worden om deze transitie te bewerkstelligen. Behandel de landbouw als een waardevol en noodzakelijk onderdeel van Nederland. Niet van het bbp, maar van het ecosysteem. Dát biedt perspectief.

D66 pleit voor een gebiedsgerichte, lokale, gecombineerde aanpak van de drie grote uitdagingen voor landbouw en natuur: stikstof, water en klimaat. Doel is een klimaatneutrale landbouw en leefomgeving die de natuur ontziet en zorgt voor een betere waterkwaliteit. Er moet een totaalperspectief voor boeren in samenhang met de natuur ontstaan. Agrarische ondernemers zijn een schakel in een hele keten waarin ook de banken, de veevoerproducenten en de supermarkten een rol spelen. Het zijn al deze spelers die het systeem vormen en sturen.

RO1: Natuurbehoud en herstel samen uitvinden

RO2: Landbouw en Visserij: schaalverkleining en biologisch

RO1: Natuurbehoud en herstel samen uitvinden

De natuur in Flevoland is grotendeels door mensenhanden aangelegd. Het beste voorbeeld daarvan is de ontwikkeling van vier natuurgebieden tot het Nationaal Park Nieuw Land. Het omvat onder meer de Oostvaardersplassen, die al eerder genomineerd waren voor de status van nationaal park en het nieuw gecreëerde gebied Marker Wadden. Hier werden de Lepelaarplannen, het Trintelzand aan de Houtribdijk en een deel van het Markermeer aan toegevoegd.

Natuurbehoud en natuurherstel moeten hoog op de politieke agenda. De focus van het natuurbeleid dient verbreed te worden; natuur is overal en voor iedereen. Natuurbehoud gaat over de inrichting en het gebruik van onze hele leefomgeving. Niet een hek om de beschermde en toegewezen natuur in het belang van alle ecosystemen. Al het leven in weilanden en steden, langs wegen en vaarten, in parken en tuinen is van belang.

Nationaal Park Nieuw Land; we investeren in natuur, maar ook in economie en leefomgeving. Versterking van regionale economie (toerisme) en natuur kan hand in hand gaan. Bij het Markermeer moet de ecologie worden versterkt. Dat doen we al met de Marker Wadden, maar er is meer nodig. Ook de gehele provincie heeft daar baat bij.

Onze uitgangspunten

- Verbreed de focus van het natuurbeleid naar het landelijk en stedelijk gebied
- Verbind natuurherstel met andere maatschappelijke opgaven
- Weeg natuurwaarden volwaardig bij economische- en politieke besluitvorming

- Betrek de hele keten bij landbouwinnovatie inclusief de consument
- Investeer in bewustwording en betrokkenheid van de inwoners in het landelijk- en stedelijk gebied
- Verzeker en bewaar de ecologische balans en veiligheid in een gebied, onder meer door afschot (cf. het faunabeheersplan)

Onze doelen

- Nationaal Park Nieuw Land ontwikkelt zich verder tot een Nationaal Park Nieuwe Stijl van ecologische, toeristische, culturele, economische en sociale betekenis.
- De bestaande natuurgebieden (Natura 2000 en Natuurnetwerk Nederland) worden behouden en waar nodig hersteld
- In het stedelijk gebied stimuleren we de vergroening van tuinen en faciliteren we projecten zoals actie Steenbreek, het aanleggen van schooltuinen, vergroenen van schoolpleinen, ecologisch bermbeheer, dorpsbossen en parken
- In het landelijk gebied stimuleren we erfsingels, windhagen, poelen en het gebruik van overhoeken, reststroken en snippergroen voor de versterking van de biodiversiteit en reductie van de stikstofdepositie
- We willen de voorwaarden voor het bestaande beleid van natuurcompensatie handhaven
- We verbinden de natuur en het omringende agrarische gebied door het maken van overgangszones

RO2: Landbouw en Visserij: schaalverkleining en biologisch

De agrarische sector staat op de rand van ingrijpende, noodzakelijke en radicale veranderingen. In plaats van (nog) meer schaalvergroting en efficiëntie, moeten we op zoek naar schaalverkleining, naar voedselproductie van hogere biologische waarde. We willen op zoek naar een radicaal ander verdienmodel dat goed is voor zowel boeren, de bodem als de burgers. D66 wil boeren helpen en erbij betrekken om deze transitie te bewerkstelligen. Dat doen we samen met de toeleveranciers en supermarkten; in de hele keten!

Het is cruciaal dat boeren voldoende en aanvaardbare perspectieven krijgen. Landbouwondernemers moeten een eerlijke prijs krijgen en de bedrijfsvoering mag niet ten koste gaan van mens, dier en natuur. Flevoland kent vele innovatieve agrarische bedrijven. D66 wil opgebouwde kennis en ervaring in deze bedrijven optimaal benutten.

Het klimaat, de bodem- en waterkwaliteit, dierenwelzijn en de biodiversiteit raken de landbouw. Landbouw en visserij zijn belangrijke dragers voor de Flevolandse economie. Het produceren van voedsel, het behoud en herstel van het landschap, het verduurzamen van bedrijven zijn de opgaven die er voor de landbouw zijn. De transitie in de landbouw is noodzakelijk en vraagt inzet van de hele keten, inclusief de consument. Het produceren van voldoende en gezond voedsel vanuit een duurzame en vitale landbouwsector moet juist in Flevoland als landbouwprovincie gestimuleerd worden.

Ook de visserij staat voortdurend voor uitdagingen. D66 is van mening dat de visserijbedrijven perspectief geboden moet worden in deze transitie. Dit vraagt om meerzijdige oplossingen. Daarnaast beschouwt D66 de sportvisserij van sociaal en recreatief belang, waarbij aandacht voor dierenwelzijn moet zijn. Het laat zien dat natuur, recreatie en economie goed samen kunnen gaan. D66 heeft zich de afgelopen jaren ingezet voor schoon water en leefbaar water voor vissen. Daarnaast vindt D66 dat commerciële visserij enkel kan als wetenschappelijk onderzoek aantoont dat er voldoende vis is. Dit geldt dus ook voor het IJsselmeer.

Onze uitgangspunten

- Maak ruimtelijk-economisch beleid waarvan de landbouwsector deel uitmaakt
- Vergroen de Flevolandse landbouw en de sector voedselverwerking door samen met de ondernemers de sector wendbaar, weerbaar en duurzaam te maken met behoud van de leefbaarheid van het platteland
- Behoud en versterk de koploperspositie in innovatie
- Leg de nadruk op duurzame landbouw met plantaardig voedsel en korte ketens
- Stimuleer biologische en natuurinclusieve boeren

Onze doelen

- Een duurzame sector, waarbij de draagkracht van de natuur, de lucht en het water het uitgangspunt is
- Vergroten van het aandeel biologische boeren tot 25% (EU doelstelling biolandbouw: 25% areaal biologische teelt)

- Gebruikmaken van de Europese subsidies zoals “van boer tot bord”
- Het in standhouden van de vruchtbaarheid van de bodem op lange termijn. En zorgen voor een duurzaam landbouwsysteem dat bijdraagt aan de biodiversiteit
- Leren van Provincie Groningen: stimulerings- en ondersteuningsmaatregelen voor boeren die willen omschakelen.
- Het gebruik van natuurlijke mest en compost, bij voorkeur van biologische herkomst, geen herbiciden en gewasrotatie
- Elektrificeren van machines
- Principes van natuur inclusief boeren en onderzoek naar de landbouwtransitie stimuleren en verankeren in projecten en onderwijs

Politiek: Samenwerken, besturen en EU

(EU, participatie en democratie)

Inleiding: samenwerken, besturen en EU

Het vertrouwen van de samenleving in de overheid is nog nooit zo laag geweest. Dat is bedreigend voor onze democratie. Het is daarom noodzakelijk onze democratische processen te vernieuwen. De burger moet meer directe invloed krijgen en openheid rondom beslissingen moet groot zijn. D66 is al sinds de oprichting een pleitbezorger voor democratische vernieuwing. Wij zijn ons ervan bewust dat dit niet zomaar gaat. Het vereist durf, visie en geduld, maar bovenal vertrouwen in de burger. Wij willen blijven bouwen aan een innovatieve democratie, zoals we dat al sinds 1966 doen.

ID1 Burgerberaad

ID2 Democratische vernieuwing

ID3 Inwoners maken profiel CDK

ID4 Europese kansen benutten

ID1 Burgerberaad

Wij pleiten dan ook voor het instellen van een Burgerberaad bij onderwerpen die gaan over klimaat, warmtetransitie, wonen en infrastructuur. Een Burgerberaad bestaat uit gelote burgers die tezamen een doorsnee vormen van de samenleving. De leden van het burgerberaad krijgen een vergoeding voor hun werk, en worden bijgestaan door experts. Dit is een nieuwe manier om effectief invloed van de burger te bewerkstelligen. Openheid en transparantie zijn harde voorwaarden voor herstel van het vertrouwen. D66 zal komen met voorstellen over de bevoegdheden van het in te stellen Burgerberaad.

ID2 Democratische vernieuwing

D66 is van mening dat de Flevolandse gemeenten uitgedaagd moeten worden democratische vernieuwing te verwezenlijken door ze hiervoor meer mogelijkheden te geven. Daarbij moet het experiment zeker niet geschuwd worden. We gaan met gemeenten in gesprek over hoe we hen hierbij het beste kunnen ondersteunen. Daarvoor wordt een projectleider vernieuwing democratie aangesteld.

ID3 Inwoners maken profiel CDK

Directe invloed van de burger op de te benoemen Commissaris van de Koning zal het mandaat voor en vertrouwen in de Commissaris alleen maar vergroten. D66 wil samen met inwoners van Flevoland het profiel van een nieuwe CdK opstellen.

ID4 Europese kansen benutten

De provincie en Europa zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Het meest zichtbaar is dit in de Europese subsidies voor landbouw en ontwikkeling van de regionale economie. D66 wil de kans grijpen door een blijvend sterke lobby in Brussel te hebben en onze provincie te laten vertegenwoordigen in de toonaangevende Brusselse netwerken.

We pakken de Europese kansen voor het bedrijfsleven. D66 wil zich actief inzetten op het verbinden van de provincie met ontwikkelingen op Europees niveau en de kansen die dit biedt, bijvoorbeeld door onze belangen in te brengen bij Europese instituten en Europese programma's (zoals het Europese Fonds voor Regionale Ontwikkeling). De Europese Green Deal vraagt veel innovatie en nieuwe bedrijvigheid. Dit biedt kansen voor de Flevolandse bedrijven.

D66 realiseert zich dat invloed niet vanzelf komt. Dat betekent een sterker bewustzijn bij onze medewerkers op het provinciehuis over wat hun werk in Brussel kan betekenen. Er moet een sterkere relatie komen tussen het provinciehuis en de vertegenwoordiging in het Huis van Nederlandse Provincies in Brussel. En expliciete aandacht voor Europese aspecten

bij alle besluitvorming door Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten. Mede dankzij de inzet van D66 heeft de provincie de laatste jaren een krachtige positie opgebouwd bij het Europees Comité van de Regio's, de Europese Commissie en het Europees Parlement. D66 wil de komende jaren deze positie verzilveren, zodat Europese regels ons beter passen en Europese financieringen beter toegankelijk worden voor onze provincie. Hiermee kunnen we effectieve investeringen in klimaat, innovatie en duurzaamheid doen.